

יהודים וציד!?

מהו ייחוס התורה לציד וצער בעלי-חיים, וכיצד מתבטאת בכך סגולתו הייחודית של העם היהודי על פני שאר העמים?

גם לחיות מגיע לנוח

אחת הפעילויות המפורסמות והעתיקות יותר הוא הציד [?] תפיסת בעלי חיים שאינם מבויתים ואינם כלואים לשם ניצול בשרם או חלקים אחרים שלהם, ולפעמים, הציד נועד רק לשם הנאתו של הצייד.

כיהודים, מתעוררת אצלנו השאלה מה אומרת היהדות בנושא הציד [?] האם ראוי או מותר לצאת למסע ציד לשם הנאה ותענוג.

ראשית, אנו מנסים למצוא בתורה מי היה איש ציד ומה היחס אליו; אנו מוצאים שני אנשים, אנשי ציד, ומגלים שאנשים לא רצו להיות בחברתם [?]

בפרשת נח (י, ט) מסופר על נמרוד ש"היה גיבור ציד לפני ה' על כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני ה'", הפסוק אומר לנו במפורש שנמרוד היה עוסק בציד.

האדם השני שאני מוצאים בתורה שעסק במלאכת הציד הוא עשיו, בפרשת תולדות (כח, כז): "ויהי עשיו איש יודע ציד איש שדה", ועל פי פשוטו של מקרא, שניהם, נמרוד ועשיו, היו ציידים.

מעניין שהמדרש אומר שעשיו הרג את נמרוד ולמעשה הפך לממלא מקומו וממשיך מסורת הציד. עדיין לא מצאנו הורה שיקרא לבנו על שמם, נמרוד או עשיו, ומאותה סיבה אף אחד לא מעוניין בוודאי להמשיך את המקצוע שלהם.

יתירה מזו: יש איסור מהתורה על "צער בעלי חיים" [?] אסור לצער בעל חי. אנו מוצאים בתורה במפורש בפרשת בלק, בסיפור של בלעם, שהוא הלך עם אתונו (במדבר כב, לד) והיא נטתה מהדרך הרגילה ולכן בלעם הכה אותה שלושה

פעמים, ואז, לפתע "ויאמר אליו מלאך ה' על מה היכית את אתונך זה שלש פעמים" (ראה אג"ק ח"ג עמי ריד). רואים אפוא שאסור להכות בהמה, ומובא בספר חסידים "שכנגד שאמר לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך לכן נהרג בחרב".

גם בקריאת שמע אותה אומרים בכל יום אנו לומדים עד כמה עלינו להיות רחמניים כלפי חיות ולהכיר בצערם. כתוב בתורה "ונתתי עשב בשרך לבהמתך ואכלת ושבעת", אומרת הגמרא (במסכת ברכות דף מ ע"א) "אמר רב יהודא אמר רב אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנאמר ונתתי עשב בשרך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת".

ובאמת לא צריכים ללכת רחוק. בפרשת השבוע אנו קוראים את עשרת הדברות, והדברה הרביעית היא על שמירת שבת: "ויום השביעי שבת לה' אלקיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך .. ובהמתך", גם הבהמה צריכה לשבות ולנוח. אבל החידוש האמיתי מופיע בפרשה הבאה, פרשת משפטים (כ"ג, י"ב) "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבבות למען ינוח שורך וחמורך", כלומר, המטרה של השבת היא כדי לתת יום מנוחה לשור ולחמור.

רחמים במקום אכזריות

התורה מתירה צער בעלי חיים רק כשזה לצרכי האדם, ולא משנה מהו הצורך אם למטרת אכילת הבשר או לעשות שימוש בעור של החיה, ואפילו בשביל לערוך ניסויים עבור מחקר רפואי שיהיה בו תועלת לחיי אדם או להגנתו. כל זמן שזה לצורך אמיתי של האדם מותר לו לעשות זאת, שכן החיות נועדו ונבראו לשרת את האדם שהוא נזר הבריאה והאדם נברא כדי לשמש את קונו.

אבל גם אז צריך להשתדל לעשות זאת בצורה הכי פחות מצערת ובדרך שתגרום הכי פחות סבל לחיה. בהלכות שחיטה אנו רואים שצריך לשחוט דווקא בצוואר ובאמצעות סכין שהיא בדוקה מכל פגימה, והנימוק לכך מופיע בספר החינוך (מצוה תנ"א) שהוא בכדי שלא לצער בעלי חיים יתר על המידה.

אבל אנו מוצאים סיפור מפליא יותר בגמרא (במסכת ב"מ פה, א). רבי יהודה הנשיא שהה פעם בעיר ציפורי. כאשר עבר על-יד בית המטבחיים יצא לעברו עגל בריצה והחביא את ראשו תחת גלימתו, כאילו מבקש מרבי יהודה הנשיא להצילו. אך רבי יהודה דחה אותו ואמר לו "לך כי לך נוצרת". כיון שרבי יהודה לא הראה רגש של רחמים וצער בעלי חיים נגזר עליו לסבול כאב שיניים, והוא סבל מכאבי

וכיצד נתרפא? מעשה בעוזרת בית שניקתה את ביתו של רבי יהודה הנשיא ובמהלך הניקיון גילתה מאורה ובה עכברים בני יומם. היא רצתה לסלקם מהבית אך רבי יהודה מנע בעדה ואמר "הלא נאמר ורחמיו על כל מעשיו", ובאותו רגע ממש נעלם כאב השיניים של רבי כלא היה.

אנו רואים אפוא דבר נפלא, שלמרות שמלכתחילה היה מותר לשחוט את העגל לצורך אכילה, וכפי שאמר רבי יהודה הנשיא "כי לכך נוצרת", בכל זאת הוא סבל ייסורים גדולים בגלל זה. וכמו שכותב רבינו הזקן בשולחן ערוך (בהלכות 'עוברי דרכים וצער בעלי חיים') וזה לשונו: "אלא אם כן הם מצערים לאדם אז מותר אפילו להרגם שכיון שיש תועלת לאדם בהריגתם אין חוששין לצערם שהרי התורה התירה שחיטה וכן אם צריכים להם לרפואה או לשאר דברים שהם לצורך האדם אין בו משום צער בעלי חיים, ולכן מותר למרוט נוצות מאוזות חיות אם אין לו נוצה אחרת, רק שהעולם נמנעים משום אכזריות".

אנו רואים אפוא, שלמרות שמותר לגרום צער בעלי חיים במקרים מסוימים, הרי אדם שיש בו מעט עדינות יימנע מכך מצד מדת האכזריות, שכן אדם המורגל בהתאכזרות גם כשהיא מותרת הרי שזה גורם לו להפוך בעצם לאכזר ולכן ראוי מאוד להיזהר בזה ובפרט כאשר מדובר ביהודי שהוא חלק מעם ישראל שאחד מהסימנים המובהקים שלהם שהם "רחמנים". אלא אם מדובר לצורך מחקר רפואי שאז, אדרבה, לא מדובר באכזריות אלא ברחמים על בני אדם, שכן באמצעות המחקר יוכלו לרפא כמה וכמה אנשים, ואין לך רחמים גדולים מאלה.

הטבע היהודי סולד מציד

אנו קוראים בפרשת השבוע שהקב"ה בחר בנו מכל העמים: "והייתם לי סגולה מכל העמים .. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". אומר הרבי (בשיחת ט"ו בשבט תשל"ב) שבנושא הזה של 'ציד' מתבטא הייחודיות של עם ישראל [?] ה"אתה בחרתנו מכל העמים", ובלשונו של הרבי: "מה שאצל הגויים נחשב לגדלות להרוג בעל חי, ומתפאר בזה שהוא יכול לעשות זאת בירייה הראשונה ובלי שום מאמץ מכיוון שהוא הקדיש לזה עשרים שנה כדי ללמוד איך להרוג בעלי חיים ואצלם זהו דבר גדול, הרי אצל יהודי זהו איסור מן התורה להזיק לבעל חי אפילו זבובים ויתושים, אלא אם-כן זהו דבר המזיק [?] אבל להנאתו שיזיק למישהו?!"

הקב"ה ברא את האדם עם שכל כדי שהוא ישתמש בו כדי לבנות את העולם, ולכן תפקידו של יהודי להביא צדק ויושר בעולם. יהודי מעצם טבעו אינו מסוגל להיות צייד, שכן מלאכה זו היא החרבת העולם וזהו נגד הטבע של יהודי בגשמיות. יהודי אינו יכול להנות ממעשה הריגה. יהודים יכולים להנות ממשחקי גולף אבל לא מהריגה.

והשכר על התנהגות באופן של רחמנות מובא בספר חסידים: "ר' יהודה אומר משום רבן גמליאל ונתן לך רחמים ורחמך הרי סימן זה מסור בידך, כל זמן שאתה רחמן ירחמו עליך".

[ראה בכל זה בספר 'פינת ההלכה' ערך צער בעלי-חיים עמוד שנד].